

УДК 640.41.(075.8)

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.35-11>

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

ECONOMIC SECURITY OF HOSPITALITY INDUSTRY ENTERPRISES

Вецепура Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент навчально-наукового інституту,
Київський національний університет культури і мистецтв

Земліна Ю.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу,
Київський національний університет культури і мистецтв

Vecepura Natalia, Zemlina Yuliia

Kiev National University of Culture and Arts

Подолання наслідків негативного впливу факторів зовнішнього середовища, на господарську діяльність підприємств індустрії гостинності, пов'язаних з поширенням пандемії та військового стану, вимагають змін у підході до формування механізму управління підприємствами. В цьому аспекті особливої уваги набуває забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств індустрії гостинності, як складової системи управління. У статті наголошено на необхідності пошуку нових форм і методів забезпечення економічного захисту підприємств індустрії гостинності в умовах загострення епідеміологічних обставин та інших кризових явищ. Досліджено теоретико-методологічне підґрунтя терміну «економічна безпека» та визначено її атрибути. Запропоновано модель економічної безпеки підприємства зазначеної сфери, яка відображає спосіб досягнення його економічних інтересів.

Ключові слова: індустрія гостинності, підприємства, криза, економічна безпека, стабільне функціонування, економічні інтереси, система управління.

Overcoming the consequences of the negative impact of environmental factors on the economic activities of hospitality industry enterprises associated with the spread of the pandemic requires changes in the approach to the formation of an enterprise management mechanism. In this aspect, special attention is paid to ensuring the economic security of domestic enterprises in the hospitality industry, as a component of the management system. The purpose of the study is to study the conceptual and categorical apparatus of the attributes of economic security and propose a model of the economic security of a hospitality industry enterprise, reflecting the way to achieve its economic interests. Research methods are scientific abstraction, theoretical analysis and synthesis of special economic literature on the problem of ensuring the economic security of hospitality industry enterprises, systematization and generalization of the studied. Based on a theoretical analysis of the problems of economic security of enterprises and an analysis of the negatives that are hazard factors for enterprises in the hospitality industry in the economic sphere, a model of economic security of an enterprise in this area is proposed, reflecting the way to achieve its economic interests. The article emphasizes the need to search for new forms and methods to ensure the economic protection of hospitality industry enterprises in the context of crisis phenomena and exacerbation of epidemiological circumstances. The theoretical and methodological basis of the term "economic security" has been studied and its attributes have been determined: management of the use of resources and potential; management of response to threats and prevention of their negative impact; competitiveness management; enterprise development management; achievement of economic interests of the enterprise. The certain allowed to form a model of economic security, reflecting the way to achieve the economic interests of hospitality industry enterprises.

Keywords: hospitality industry, enterprises, crisis, economic security, stable operation, economic interests, management system.

Постановка проблеми. Відновлення ефективного функціонування, підвищення рівня конкурентоспроможності, зростання економічного

потенціалу будь-якої компанії у сучасних економічних умовах, а також в умовах загострення епідеміологічних обставин, багато в чому залежить

від наявності надійної системи економічної безпеки та стабільного фінансового забезпечення. Особливо це актуально для підприємств індустрії гостинності. Крім того, індустрія гостинності, туристичні та готельні продукти якої позиціонуються як сукупність послуг, що задовольняють потреби подорожуючих людей і підлягають оплаті ними, має прямі чисельні інтерфейси та взаємодію з постачальниками вироблених товарів, посередниками, споживачами, підприємствами та компаніями, що надають різні послуги з постачання сучасного обладнання та правильної організації технологічного процесу, пов'язаного з наданням послуг. Тому індустрія гостинності є найбільш уразливою до турбулентності зовнішнього середовища, так як його фактори можуть надавати стримуючий вплив на реальні умови функціонування підприємств зазначеної сфери. Крім того, специфіка діяльності компаній індустрії гостинності, необхідність постійного забезпечення комфортного для споживачів процесу надання послуг з урахуванням сукупності факторів, що впливають на якість діяльності компаній індустрії гостинності, також показують об'єктивну можливість наявності внутрішніх проблем, які необхідно своєчасно вирішувати або своєчасно передбачати та запобігати.

Практика та наукові дослідження показують, що організація сучасної господарської діяльності в індустрії гостинності вимагає розробки системи економічної безпеки, яка враховуватиме негативи, які можуть бути пов'язані з кожною стороною чи економічною дією щодо бізнесу галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження поняття «економічна безпека» викликає інтерес у багатьох вчених. У сучасній науковій літературі існують різні погляди як на зміст, складові та цілі економічної безпеки, так і на формування її методичного забезпечення, проте застосувати їх для підприємств індустрії гостинності без відповідних уточнень галузі не можна. Наукові аспекти економічної безпеки в контексті забезпечення сталого функціонування та розвитку держави досліджували як вітчизняні, так і закордонні вчені: Т. Г. Васильців [1]; В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк [2]; О. Б. Жихор [3]; Є. О. Олейніков [4]; О. В. Скорук [5] та ін. Серед сучасних учених, які виклали проблеми забезпечення економічної безпеки підприємництва, національної та міжнародної економіки можна виділити Л. В. Рибальченко, Е. В. Рижкова [6]. Дослідженню змісту поняття «економічна безпека підприємства» присвячено багато наукових робіт авторів, серед яких: М. І. Камлик [7], С. Ф. Покропивний [8], А. М. Штангрет [9], Ю. О. Ярова [10] та ін. Всі вони розглядають його з різних аспектів, таких як: комплекс заходів, складова підприємства, стан розвитку підприємства, ресурсозабезпечення, стан

захищеності підприємства. Теоретичні основи економічної безпеки готельно-ресторанних підприємств та підходи щодо створення механізму забезпечення економічної безпеки готельно-ресторанних підприємств викладені у працях В. І. Ящук [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення існуючої теоретичної спадщини дозволило зробити висновок, що більшість вчених свої дослідження присвячували або аналітичному поясненню негативів, що виникають та впливають на фінансово-економічну безпеку, або прогностичним підходам до зміни внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища. Також зазначимо, що досі відсутня єдина методика визначення факторів забезпечення економічної безпеки, а також правова база регулювання цих питань та в цілому поняття «економічної безпеки підприємства індустрії гостинності». Доцільність дослідження визначається також необхідністю пошуку нових форм і методів забезпечення економічного захисту підприємств індустрії гостинності в умовах заострення епідеміологічних обставин. Таким чином, недостатня розробка проблеми економічної безпеки підприємств індустрії гостинності, її доцільність та актуальність визначили вибір теми дослідження, його спрямованість та структуру.

Постановка завдання (мета статті). На основі вивчення понятійно-категоріального апарату атрибутів економічної безпеки запропонувати модель економічної безпеки підприємства індустрії гостинності, що відображає спосіб досягнення його економічних інтересів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Події політичного та економічного характеру останніх років, а також глобальна пандемія COVID-19 вплинули на функціонування підприємств індустрії гостинності України та ускладнили їх розвиток. Оптимістичні очікування, які гравці цього ринку поклали на 2020–2021 роки, не справдилися. Так, на думку експертів громадської організації «Центр прикладних досліджень», найбільш істотних збитків від запровадження обмежувальних заходів зазнали заклади ресторанного бізнесу, які зіткнулися з необхідністю покриття витрат на утримання персоналу, території, охорони, здійснення комунальних платежів в умовах значного скорочення доходів через заборону відвідування закладів ресторанного бізнесу в перші місяці карантинних обмежень. За результатами впровадження карантинних заходів та дотримання соціальної дистанції лише у березні-червні 2020 р. було скорочено близько 15% персоналу в даній сфері. Запровадження послуг з адресної доставки замовлень у закладах ресторанного господарства не вплинуло значно на доходи ресторанного бізнесу в умовах карантину – доставка дозволила компенсувати лише до 5%

загального прибутку. Динаміка рентабельності таких підприємств після відкриття знизилася до 60%, порівняно з попереднім, 2019 роком. Крім того, 90% персоналу в ресторанах (особливо що базуються в ТРЦ) довелося найняти заново [12, с. 169]. Через пандемію коронавірусу не менш, ніж ресторанний, постраждав і готельний бізнес. Незважаючи на запровадження оперативних заходів, спрямованих на зниження витрат на утримання номерного фонду, готельні господарства також зазнали значних збитків. Зокрема, у першому кварталі 2020 року обсяг наданих послуг знизився на 76% порівняно з відповідним періодом 2019 року, що призвело до вимушеного скорочення штату та до зниження рівня рентабельності. Керуючі компанії готелів перейшли на віддалену роботу та стали працювати в дистанційному режимі.

Максимальна економія – скорочення операційних витрат, відмова від послуг аутсорсингу, управління робочими графіками персоналу, орендні канікули на період реалізації карантинних заходів, відстрочка платежів контрагентам, призупинення інвестиційних проектів – до таких заходів вдаються суб'єкти готельного ринку України, щоб знизити фінансове навантаження на свій бізнес та мати можливість пройти складний період.

Пандемія COVID-19 внесла корективи та підштовхує компанії індустрії гостинності до швидкої зміни підходів у роботі та піддає стійкість різних виробничих, соціально-економічних систем серйозній перевірці. Підприємствам індустрії гостинності доводиться стикатися з цілою низкою нових системних пріоритетів та викликів: ризиками порушення безперервності діяльності, раптовими кількісними змінами, прийняттям рішень у реальному часі, показниками продуктивності праці, загрозами безпеці – і керівники повинні діяти дуже оперативно, вирішуючи нагальні проблеми стійкості систем та закладаючи одночасно основу майбутнього своїх організацій.

Сучасні умови господарювання підприємств індустрії гостинності в процесі подолання наслідків як світової фінансової кризи так і значного негативного впливу факторів зовнішнього середовища, пов'язаних з поширенням пандемії, ускладнюють їх розвиток. У зв'язку з цим виникають проблеми, які вимагають змін у підході до формування механізму управління вітчизняними підприємствами індустрії гостинності. Суб'єкти господарювання повинні передбачати негативні зміни у своєму стані, бути готовим до цих змін, здатними їх адаптувати. Від побудови такої системи управління залежить економічний стан підприємств індустрії гостинності в цілому, стабільність їх функціонування та розвитку. В цьому аспекті особливої уваги набуває забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств індустрії гостинності, як складової системи управління.

У сучасній науковій літературі існують різні погляди як на зміст, складові та цілі економічної безпеки, так і на формування її методичного забезпечення. У великому економічному словнику формулювання поняття «економічна безпека» надано з позиції забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства. Економічна безпека розглядається як стан юридичних, економічних відносин, організаційних зв'язків, матеріальних та інтелектуальних ресурсів підприємства, при якому гарантується стабільність його функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний та соціальний розвиток [13]. З позиції забезпечення сталого функціонування та розвитку економічних систем економічна безпека розглядається в працях В. М. Геєць, М. О. Кизима, Т. С. Клебанової, О. І. Черняк. Суть економічної безпеки в інтерпретації зазначених науковців полягає в нормальному функціонуванні економічної системи взагалі, можливості нормальної роботи внутрішньої економічної системи та безболісного включення в світову економічну систему [2]. Характеристика економічної безпеки надана в контексті забезпечення сталого функціонування та розвитку держави. Ідеї забезпечення економічної безпеки підприємництва, національної та міжнародної економіки заявлені в працях Л. В. Рибальченко, Е. В. Рижкова. Визначення поняття «економічна безпека» дано дещо ширше і докладніше, але насправді воно не відрізняється від того, яке наведено вище. Економічна безпека – це комплекс дієвих заходів офіційних державних органів, які забезпечують стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризують здатність національної економіки до розширеного самовідтворення та задоволення потреб громадян, суспільства і держави на певному визначеному рівні та часовому проміжку [6, с. 10].

Економічна безпека являє собою універсальну категорію, яка може розглядатися на різних рівнях: підприємства, яке є складною виробничою та соціально-економічною системою, галузі, країни загалом. Між усіма цими рівнями існує тісний взаємозв'язок. Економічна безпека підприємства неможлива без створення, регулювання та підтримки державою сприятливих для життєздатності умов. Збільшення кількості підприємств із високим рівнем економічної безпеки допоможе зміцнити економічну безпеку будь-якої країни. Економічна безпека підприємства розглядається як стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей, що дозволяє нейтралізувати внутрішні та зовнішні загрози та забезпечує довгострокове виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії. Цілком справедливо зазначає Є. О. Олейніков, що економічна безпека підприємства являє собою стан найбільш ефективного використання корпоративних

ресурсів для запобігання загрозам і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому [4]. Близьке по суті, що охоплює визначення економічної безпеки та її морфологічні ознаки, запропонував С. Ф. Покропивний. Він вважає, що економічна безпека являє собою стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування і динамічного розвитку підприємства, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам [8].

Заслуговує на увагу і думка А. М. Штангрет щодо головної ознаки економічної безпеки підприємства, яка полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективно функціонування сьогодні і високий потенціал розвитку в майбутньому [9]. Позиція М. І. Камлика полягає в тому, що під економічною безпекою підприємства він розуміє стан розвитку господарюючого суб'єкта, який характеризується стабільністю економічного розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів та протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності [7].

Таким чином, вивчення підходів до визначення економічної безпеки дозволяє зробити висновок, що науковці розглядають її з різних сторін, таких як: ресурсозабезпечення, ефективне використання ресурсів та потенціалу, забезпечення сталого функціонування та розвитку, стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, складова підприємства.

При чому, одні дослідники додержуються трактування економічної безпеки за одною з ознак, інші – комплексно узагальнюють кілька з них. Так, найпоширенішим атрибутом економічної безпеки є захищеність підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Найбільш повне визначення, яке включає достатній спектр ознак економічної безпеки, дає Т. Г. Васильців: економічна безпека підприємства являє такий стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується: найефективніше використання ресурсів, інтелектуального і кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку; можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування [1].

З проблемами забезпечення власної економічної безпеки стикаються всі підприємства не лише за умов кризи, а й за умов стабільної економічної ситуації. В умовах стійкого функціонування підприємства індустрії гостинності при вирішенні завдань забезпечення своєї економічної безпеки орієнтуються на підтримання ритмічності, високої завантаженості, дотримання санітарно-гігієнічних норм, запобігання матеріальним та фінансовим збиткам, на недопущення несанкціонованого доступу до

офіційної інформації та знищення комп'ютерних баз даних для боротьби з недобросовісною конкуренцією та злочинністю. Готель або ресторан є ефективно функціонуючими, якщо вони вчасно проходять необхідну модернізацію, не є джерелом фінансових труднощів як для групи співробітників та її власника, так і для учасників ринку, які користуються його послугами, тобто для споживачів. Найбільшу небезпеку для розвитку підприємств індустрії гостинності (готель, ресторан) в умовах карантинної кризи являє знищення його людських ресурсів, скорочення заповнюваності тощо. Все це не дозволяє забезпечувати відтворення. Ресурси для відтворювального процесу заклади готельно-ресторанного бізнесу можуть купувати за результатами своєї діяльності (точніше, амортизації та прибутку), а також за рахунок кредитних коштів. Обидва ці джерела інвестицій у кризовій ситуації виявляються перекритими.

Неповне завантаження виробничих потужностей, а отже, їх неефективне використання, а тим більше руйнування створеного потенціалу, являє загрозу фінансовим, матеріальним основам життєдіяльності колективу.

Криза призводить до створення у закладах готельно-ресторанного бізнесу наявності непосильної для них дебіторської та кредиторської заборгованості та можливостей для поповнення оборотних коштів.

З усіх можливих видів загроз економічної безпеки підприємств індустрії гостинності виділяють катастрофічні (природні та техногенні), інформаційні, конкурентні, кримінальні, пов'язані з некомпетентністю власника у виробничо-фінансових та інституційних питаннях, організаційних та інших, особливо виділяються та розглядаються ті, які безпосередньо спрямовані на руйнування чи зменшення рівня економічного потенціалу ослаблення під впливом екзогенних (зовнішніх) факторів.

На ефективне функціонування підприємств індустрії гостинності впливають безліч факторів зовнішнього середовища. У минулому керівники підприємств зосереджували увагу на економічних та технічних факторах. Проте останнім часом зміна цільових установок людей, соціальних цінностей, політичних сил та сфери юридичної відповідальності змусили суб'єктів господарювання розширити спектр потребуючих обліку зовнішніх впливів. Система факторів зовнішнього оточення підприємства включає:

- законодавство, нові методологічні підходи та філософія управління, зумовлені прискоренням процесів глобалізації національної економіки;
- зміна цінностей та звичаїв суспільства, потреб;
- тенденції розвитку технологій у світовій практиці;
- тенденції розвитку теорії та практики менеджменту;

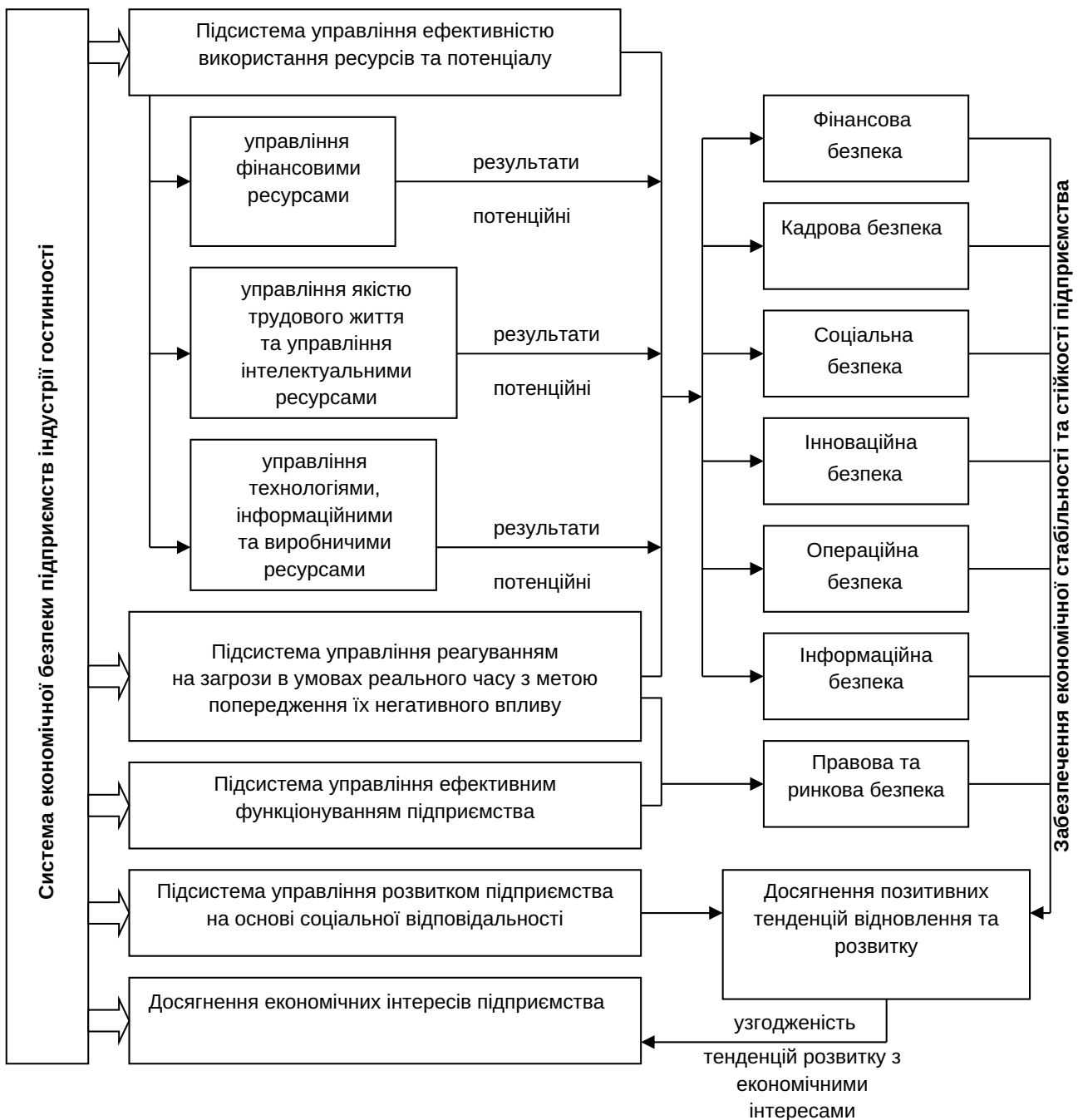

Рис. 1. Модель економічної безпеки підприємства індустрії гостинності

– тенденції розвитку теорії та світової практики формування умов трудового життя персоналу підприємства, конкурентоспроможності підприємства;

– зміна економічних умов, екології.

Системний аналіз показав, що економічна безпека підприємства індустрії гостинності – це стан у якому при найбільш ефективному використанні ресурсів, інтелектуального, кадрового потенціалу, реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, технічного та соціально-психологічного характеру забезпечується безперервний процес захищеності

життєздатності підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх погроз, дестабілізаційних чинників і в основному за якого гарантується стабільність його функціонування, гармонізація економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів, що діють поза межами підприємства.

Слід зазначити, що стан захищеності носить динамічний характер; загроза, що виходить зсередини, не менш небезпечна, ніж зовні; система економічної безпеки може стикатися, навіть взаємодіяти на правовій основі із державною системою щодо забезпечення безпеки. Результатом

забезпечення економічної безпеки є стабільність (надійність) функціонування, ефективність економічної діяльності (прибутковість), особиста безпека персоналу. Забезпечення економічної безпеки підприємств індустрії гостинності складається з наступних напрямків: захист матеріальних та фінансових цінностей; захист персоналу; захист інтелектуальної власності (зокрема комерційної таємниці); захист економічних інтересів.

На основі визначених проблем забезпечення власної економічної безпеки та її атрибутів виокремлених в результаті морфологічного аналізу можливо сформулювати модель економічної безпеки, що відображає спосіб досягнення економічних інтересів підприємств індустрії гостинності (рис. 1). Так, підсистема управління ефективністю використання ресурсів та потенціалу, яка визначає напрями ефективного використання ресурсів та потенційні можливості, разом з підсистемою управління реагуванням на загрози та попередженням їх негативного впливу формує: фінансову безпеку підприємства; кадрову безпеку; соціальну безпеку; інноваційну безпеку; операційну безпеку; інформаційну та правову безпеку.

Підсистема управління ефективним функціонуванням підприємства разом з підсистемою управління реагуванням на загрози та попередженням їх негативного впливу формує ринкову безпеку. В свою чергу, сформовані складові економічної безпеки разом із підсистемою управління розвитком підприємства на основі соціальної відповідальності забезпечують досягнення позитивних тенденцій прогресивного розвитку та гарантує соціальну безпеку, забезпечує узгодження економічних інтересів суб'єктів, задіяних у суспільних відносинах та управлінні ними.

Досягнення економічних інтересів підприємства та тенденції прогресивного розвитку підприємства повинні мати односпрямований характер, тобто необхідним є узгодження даних аспектів діяльності підприємства.

Такий комплексний підхід є основою формування системи управління економічною безпекою, під яким пропонується розуміти сукупність взаємодіючих підсистем управління ефективністю використання ресурсів та потенціалу, реагуванням на загрози та попередженням їх негативного впливу, управління ефективним функціонуванням підприємства та розвитком на основі соціальної відповідальності задля досягнення економічних інтересів підприємства.

Якщо управлінню ефективністю використання ресурсів та потенціалу, ефективним функціонуванням підприємства та визначенню напрямів розвитку присвячено достатню кількість наукових праць, то управління загрозами, як окрема важлива складова системи управління економічною безпекою, висвітлена у науковій літературі недостатньо. Разом з тим, саме ця підсистема,

на наш погляд, є найбільш значущою в процесі забезпечення економічної безпеки, адже саме вона визначає як самі загрози діяльності підприємства, так і заходи щодо подолання впливу загроз або їх попередження. Отже, процес управління загрозами повинен включати:

- визначення цілей та об'єкту дослідження впливу загроз у відповідності до пріоритетних напрямів розвитку та визначених економічних інтересів підприємства;
- моніторинг та контроль загроз;
- регулювання впливу загроз;
- планування заходів щодо подолання впливу загроз або їх попередження;
- ліквідацію і мінімізацію наслідків загроз у разі, коли неможливо їх нейтралізувати або попередити.

Процеси моніторингу та контролю загроз, регулювання впливу загроз та планування заходів щодо подолання впливу загроз або їх попередження можливо визначити як контролінг загроз, що обумовлюється дослідженнями Е. Майєра, який визначив роль контролінгу у забезпеченні виживання підприємства як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді в тому числі на основі підтримки гармонійних взаємозв'язків підприємства з зовнішнім середовищем [15], та А. Дайле, який відзначає роль контролінгу у з'ясуванні всіх шансів й ризиків в діяльності підприємства [16].

В даному контексті предметом контролінгу виступатимуть зовнішні та внутрішні чинники, які перешкоджають розвитку та досягненню економічних інтересів підприємства. Таким чином, контролінг загроз повинен оперувати технологіями спостереження за загрозами, що перешкоджають реалізації інтересів підприємства, їх діагностики, обліку, координації із можливостями підприємства щодо подолання дестабілізуючого впливу.

Діагностика загроз є найважливішим елементом контролінгу, який об'єднує етапи ідентифікації загроз, їх аналізу та оцінки, виявлення відхилень від запланованого розвитку в результаті дії факторів негативного впливу, ранжування загроз за ступенем їх впливу та прогнозування загроз.

У результаті контролінгу загроз стає можливим відстежувати негативні фактори впливу на діяльність підприємства, формувати уявлення про сильні і слабкі місця в діяльності підприємства, прогнозувати сприятливі чи несприятливі тенденції у діяльності підприємства, визначати заходи з їх нейтралізації або попередження та, у решті, вирішувати завдання щодо досягнення економічних інтересів підприємства.

Висновки. Таким чином, розглянутий підхід до управління загрозами вимагає не тільки визначення чинників і джерел загроз, їх ідентифікації, але і передбачення майбутнього їх впливу. Проте, використання інструментарію

контролінгу загроз в умовах підприємства індустрії гостинності потребує подальших досліджень, оскільки його розвиток у теорії економічної безпеки не отримав достатнього висвітлення у вітчизняній науковій літературі. Зокрема, потребує додаткового обґрунтування система діагностики загроз діяльності підприємства

індустрії гостинності в умовах невизначеності та погіршення епідеміологічного стану. Крім того, перспективною базою для майбутніх досліджень вважаємо розробку методичного інструментарію, який дасть змогу адекватно оцінити загрози підприємства в умовах невизначеності та погіршення епідеміологічного стану.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення : монографія. Львів : Вид-во «Арал», 2008. 386 с.
2. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. [та ін.]. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.
3. Жихор О. Б., Барановський О. І. Економічна безпека: підручник для студентів ВНЗ. Київ : УБС НБУ, 2015. 467 с. URL: <https://library.if.ua/book/62/4501.html>.
4. Олейников Е.А. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность). Москва : Изд-во «Интел-Синтез», 1997. 212 с.
5. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(3). С. 39–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%283%29__11.
6. Рибальченко Л. В., Рижков Е. В., Тютченко С. М. та ін. Безпека підприємництва : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 180 с.
7. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект. Київ : Атіка, 2005. 432 с.
8. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2003. 608 с.
9. Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Караїм М. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення. Львів : УАД, 2012. 288 с.
10. Ярова Ю.О., Артеменко Л.П. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 257–263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39.
11. Яцук В.І., Гладиш Т.І. Методичні підходи до забезпечення інтелектуальної і кадрової складової економічної безпеки готельно-ресторанного підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 4 (21) С. 354–359. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/57.pdf.
12. Давимука О. О., Денков Д. Д. Наслідки епідемії COVID-19 та карантинних заходів для провідних секторів економіки України. Дослідження за результатами глибинних інтерв'ю з власниками та топ-менеджерами українських компаній. Київ – Харків : Видавець О. А. Мірошніченко, 2020. 188 с. URL: https://cpd.com.ua/ukr-eng%20covid-19_economics_ukraine.pdf.
13. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
14. Нікольчук Ю. М. Готельно-ресторанний бізнес: сучасний стан, фінансове забезпечення, інвестиційна привабливість та перспективи подальшого розвитку в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 218–226. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-218-226>.
15. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления / Э. Майер; пер. С нем. Ю. Г. Жукова и С. Н. Зайцева; под ред. С. А. Николаевой. Москва : Финансы и статистика, 1993. 96 с.
16. Дайле А. Практика контроллинга / А. Дайле ; под ред. М. Л. Лукашевича, Е. Н. Тихоненковой ; пер. с нем. Москва : Финансы и статистика, 2001. 336 с.

REFERENCES:

1. Vasylyciv T. Gh. (2008), Ekonomichna bezpeka pidprijemnyctva Ukrajinu: strateghija ta mekhanizm zmicnen-nja [Economic security of entrepreneurship in Ukraine: strategy and strengthening mechanism], Vyd-vo «Aral», Ljviv, 386 p. [in Ukrainian]
2. Ghejecj V. M (2006), Modeljuvannja ekonomichnoji bezpeky: derzhava, reghion, pidprijemstvo [Modeling of economic security: state, region, enterprise], VD «INZhEK», Kharkiv, 240 p. [in Ukrainian]
3. Zhykhor O. B., Baranovs'kyu O. I. (2015), Ekonomichna bezpeka: pidruch. dlja studentiv VNZ [Economic security: textbook for university students], UBS NBU, Kyiv, 467 p. Available at: <https://library.if.ua/book/62/4501.html>. (accessed 14 January 2022). [in Ukrainian]
4. Olejnykov E. A. (1997), Osnovy ekonomycheskoj bezopasnosti (Ghosudarstvo, reghyon, predprijatyje, lych-nostj) [Fundamentals of economic security (State, region, enterprise, individual)], Yzd-vo «Yntel-SynteZ», Moscow, 212 p. [in Russian]

5. Skoruk O. V. (2016), Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnistj, skladovi elementy ta problemy zabezpechennja [Economic security of the state: essence, constituent elements and problems of ensuring]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*, vol. 6(3), pp. 39–42. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%283%29__11 (accessed 7 December 2021). [in Ukrainian]
6. Rybaljchenko L. V., Ryzhkov E. V., Tjutchenko S. M. (2020), Bezpeka pidpryjemnyctva [Entrepreneurial security]. Vydavcuj Bila K. O., Dnipro, 180 p. [in Ukrainian]
7. Kamlyk M. I. (2005), Ekonomichna bezpeka pidpryjemnycjkoji dijalnosti. Ekonomiko-pravovyj aspekt [Economic safety of entrepreneurial activity. Economic and legal aspect]. Atika, Kyiv, 432 p. [in Ukrainian]
8. Pokropyvnyy S. F. (2003), Ekonomika pidpryjemstva: pidruchnyk [Company Economics: textbook]. KNEU, Kyiv, 608 p. [in Ukrainian]
9. Stangert, A. M. (2012), Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva v umovakh antykrizovoho upravlinnya: kontseptual'ne vyznachennya ta mekhanizm zabezpechennya [Economic security of the enterprise in the conditions of anti-crisis management: conceptual definition and the mechanism of maintenance], UAD, Lviv, 288 p. [in Ukrainian]
10. Jarova Ju. O., Artemenko L. P. (2016), Struktura ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva v umovakh kryzy [The structure of the economic security of the company in a crisis]. *Ekonomichnyj visnyk Nacional'nogho tekhnichnogho universytetu Ukrainy «Kyjivskij politekhnichnyj instytut»*, vol. 13, pp. 257–263. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39. (accessed 12 December 2021). [in Ukrainian]
11. Yashchuk V. I., Hladysh T. I. (2019), Metodychni pidkhody do zabezpechennja intelektualnoji i kadrovoji skladovoji ekonomichnoji bezpeky ghoteljno-restorannogho pidpryjemstva [Methodological approaches to ensuring the intellectual and personnel component of the economic security of a hotel and restaurant enterprise]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 4 (21), pp. 354–359. Available at: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/57.pdf. (accessed 24 January 2022). [in Ukrainian]
12. Davymuka O. O., Dyenkov D. D. (2020), Naslidky epidemiji COVID-19 ta karantynnykh zakhodiv dlja providnykh sektoriv ekonomiky Ukrainy. Doslidzhennja za rezul'tatamy ghlybnykh interv'ju z vlasnykamy ta top-menedzheramy ukrajinsjkykh kompanij [Consequences of the COVID-19 epidemic and quarantine measures for the leading sectors of the Ukrainian economy. Research based on the results of in-depth interviews with owners and top managers of Ukrainian companies]. Vydavcuj O. A. Miroshnychenko, Kyiv – Kharkiv, 188 p. Available at: https://cpd.com.ua/ukr-eng%20covid-19_economics_ukraine.pdf (accessed 28 January 2022). [in Ukrainian]
13. Busel V. T. (2002), Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy. Irpinj: VTF «Perun», Kyiv, 1440 p. [in Ukrainian]
14. Nikoljchuk Ju. M. (2020), Ghoteljno-restorannyj biznes: suchasnyj stan, finansove zabezpechennja, investyjna pryvablyvistj ta perspektyvy podaljšogho rozvytku v Ukraini [Hotel and restaurant business: current state, financial support, investment attractiveness and prospects for further development in Ukraine]. *Biznes Inform*, vol. 5, pp. 218–226. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-218-226> (accessed 5 December 2021). [in Ukrainian]
15. Mayer E. (1993), Kontrollynh kak sistema myshlenyya y upravlenyya / E. Mayer; per. S nem. Yu. H. Zhukova, S. N. Zaytseva; pod red. S. A. Nykolaevoy. Moscow: Fynansy i statystyka, 96 p.
16. Dayle A. (2001), Praktyka kontrollynha / A. Dayte ; pod red. M. L. Lukashevycha, E. N. Tykhonenkovoy ; per. s nem. Moscow: Fynansy i statystyka, 336 p.